

מי פיתה את מי בסיני

וּפִתְתוּהוּ בְּפִיהֶם וּבְלִשׁוֹנָם יִכְזְבוּלוּ: (תהלים עח לו).¹

פְּתִיתָנִי ה' וְאַפְתְּ חֲזַקְתָּנִי וְתוֹכַל: (ירמיהו כ ז).²

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יג³

...⁴ וכן מצינו באבותינו כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה, שנאמר: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד ז). כביכול, ונגנב לב בית דין בידן, שנאמר: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ... כל הימים" (דברים ה כו);⁵ ואם תאמר שאין הכל גלוי וידוע לפניו, תלמוד לומר: "ויפתוהו בפייהם - ולבם לא נכון עמו" (תהלים עח לו).⁶ ואף על פי כן: "והוא רחום וכפר עוון", ואומר: "כִּסְף סִיגִים מִצִּפְּהָ עֲלִיחָרְשׁ שְׁפָתַיִם דְּלִקְיָם וְלִבָּרְעָ" (משלי כו כג).⁷

שמות רבה מב ח

"סרו מהר מן הדרך אשר ציויתים" (שמות לב ח) ... אמר ר' שמעון בן יוחאי: "יא יום היו עם הקב"ה וכ"ט יום היו מתחשבים האיך לעשות את העגל... ר' שמעון בן חלפתא אומר: שני ימים ... ר' יהודה בר' אלעאי אומר: יום אחד ... ר' מאיר אומר: אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפייהם: נעשה ונשמע, ולבם היה מכוון לעבודת כוכבים, שנאמר: "ויפתוהו בפייהם ובלשונום יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו".⁸

¹ פרק עח בתהלים מכיל את אחת הסקירות ההיסטוריות המורחבות במקרא, בדגש ברור על תקופת המדבר. ראה הפתיחה שם: "אֶפְתָּחָה בְּמִשְׁלַל פִּי אֲבִיעָה חִידוֹת מִנִּי קֶדֶם: אֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ וְנִדְעָם וְאֲבֹתֵינוּ סִפְּרֵנוּ: לֹא נִכְחַד מִבְּנֵיהֶם לְדוֹר אַחֲרוֹן וְכו' ". ראה דברינו [סקירות היסטוריות בתנ"ך](#) בפרשת מסעי, שם התמקדנו יותר בסקירה המקבילה בספר תהלים פרקים קה-קו. סקירה זו, בפרק עח, מכילה גם לא מעט תרעומת על התנהגותם כפויית הטובה של בני ישראל, בפרט בהשוואה עם מכלול הניסים והפלאות שעשה להם הקב"ה. ראה שם פסוקים כגון: "כִּמְהָ יִמְרוּהוּ בְּמִדְבָר יִעֲצִיבוּהוּ בִישִׁימוֹ", "לֹא יִזְכְּרוּ אֶת־יְדוֹ יוֹם אֲשֶׁר־פָּדַם מִנִּי צֶר", "וַיִּנְסוּ וַיִּמְרוּ אֶת־אֱלֹהִים עֲלֵיוֹן וַיְעַדְתִּיו לֹא שְׁמָרֵי וְעוֹד. הַפְּסוֹק שְׁלֵנוּ מִדַּגִּישׁ אֶת הַפִּיתוּי הַגּוֹבֵל בְּלִשׁוֹן רַמְיָה וְכוּב. רֹאה הַפְּסוֹק הַסְּמוּךְ שֵׁם: "וְלִבָּם לֹא־נִכְוֵן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֱמָנוּ בְּבְרִיתוֹ". ואנו רוצים להתמקד במוטיב הפיתוי שנשמע פחות חמור מכזב.

² הפסוק המלא הוא: "פְּתִיתָנִי ה' וְאַפְתְּ חֲזַקְתָּנִי וְתוֹכַל הִיִּתִי לְשֹׁחַק כְּלֵהִים כְּלֵה לֵי", שהוא קובלנה של ירמיהו על שידול ה' שיקבל עליו את השליחות וסופו שעם ישראל לועג לו ושוחק עליו. כך הוא נדרש גם במקומות רבים, כגון: פסיקתא דרב חננא יג, מדרש זוטא - איכה (בובר) נוסח ב פרשה א ועוד. מדרש זוטא איכה גם נותן את תשובת הקב"ה לירמיהו: "כבר קבלת עליך שליחות ואיך יכול לחזור בך?". אבל אנחנו בדרוכו של מדרש פסיקתא רבתי שנראה להלן, שאמנם מכיל גם הוא את המוטיב של הפיתוי והשידול שאחריהם כבר מאוחר ואי אפשר לחזור ולהתחרט, אבל הולך בדרך אחרת ומקשר את כל העניין למעמד הר סיני.

³ מקבילה, כמעט מילה במילה, של מדרש זה מצויה בתוספתא מסכת בבא קמא (ליברמן) פרק ז הלכה ט.

⁴ המדרש בקטע שהשמטנו (וכן בתוספתא בבא קמא) דן בסוגים שונים של גנבים ורמאים (פרשת משפטים): "שבעה גנבין הם; הראשון שבגנבים גונב דעת הבריות" ובהם גם: "המעוול במידות, והמשקר במשקלות ... שאם היה יכול לגנוב דעת העליונה, גונבה". משם הוא עובר לדון באבשלום (הגנב) ודוד (הנגנב), ואומר: "שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב, שנאמר: ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל. מי גדול, גונב או נגנב? הוי אומר: נגנב, שיודע שנגנב ושותק". משם ממשיך המדרש לנושא שלנו, של בני ישראל שגנבו דעת עליון במעמד הר סיני כשאמרו: "נעשה ונשמע".

⁵ שכביכול הצליחו בני ישראל לגנוב דעת עליון ("לב בית דין" בלשון המכילתא, "נגנב הוא להם" בלשון התוספתא) והראיה שהקב"ה כביכול התפתה ואמר: "מי יתן והיה לבבם זה להם וכו' ". ראה פיתוח קטע זה במדרש זה בדברים רבה ז י, אשר חוזר ומזכיר את המוטיב: מי גדול ממי הגנב או הנגנב, ואלה דבריו: "מי יתן והיה לבבם - אמר ר' מאיר: מי גדול הגנב או הנגנב? הוי אומר: הנגנב גדול, שהוא יודע שהוא נגנב ושותק. כך, כתיב: ויפתוהו בפייהם ובלשונום יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו (תהלים עח לו-לז), והוא אומר [כביכול]: מי יתן והיה לבבם זה להם ... כל הימים". ראה דברינו [השעה שהוחמצה?](#) בפרשת כי תבוא.

⁶ ואם תאמר שבאמת לא תמיד הקב"ה יודע הכל (בגלל כח הבחירה?) ובמקרה זה לפחות הצליחו בני ישראל לפתות אותו בדבריהם: נעשה ונשמע? אין זאת כך, אומר הדרשן, שהרי הפסוק בתהלים: "ויפתוהו בפייהם" מורה על כך שהוא ידע שהם מפתים אותו ו"לבם לא נכון עמו".

⁷ את הסיום המפויס של "והוא רחום וכפר עוון", שב ומקלקל הפסוק הקשה ממשלי שמתאר כלי חרש שציפוהו כלפי חוץ בסיגי כסף ותוכו וּבְרוּ (חיצוניותו) רעים. וכך בדומה גם "שפתיים דולקים ולב רע". ראה פירוש דעת מקרא על הפסוק שם. לפיכך, אולי נעדיף את הסיום החיובי של המכילתא במסכתא דבחדש פרשה א: " ... גלוי היה לפניו שהן עתידין לשקר. ומה תלמוד לומר: ויהי להם למושיע? אלא לא הושיעו כבני אדם שהם עתידין להכעיס, אלא כבני אדם שאינם עתידין לבגוד בו עולמית. וכן הוא אומר: ויפתוהו בפייהם ובלשונום יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו. ואף על פי כן: והוא רחום וכפר עון; ואומר: השמן לב העם הזה וגו' (ישעיה ו י) - ושב אננקי לתשובה לעשות שלה ורפא לה". אבל מה שאותנו מעניין במדרש זה הוא הליבה ולא הסיום, הטענה הקשה, בהתבסס על הפסוק בתהלים עח לו, שבמעמד הר סיני פיתו כביכול בני ישראל את הקב"ה באמירתם "נעשה ונשמע" שלא הייתה כנה. מול שלל הדרשות המשבחות את "נעשה ונשמע" שאמרו בני ישראל במעמד סיני (בתורה מופיע משפט זה בסוף פרשת משפטים, ראה דברינו [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#) בפרשת משפטים) - דרשות השגורות בפי כל וּבְעֵט כֹל - עומד מקבץ לא פחות קטן של דרשות המפקקות בכנות אמירה זו, אם לא מגנות אותה. דבריו של המין שהתגרה ברבא ואמר לו: אתם עם פזיז שהקדמתם פיכם לאוזניכם (גמרא שבת פח ע"א), יש להם בסיס עפ"י המדרשים על "ויפתוהו בפייהם".

⁸ המכילתא והתוספתא בהם פתחנו, רואים בפיתוי של בני ישראל גניבת דעת: גונב דעת העליונה. כמדרשי הלכה הדינים ב"שבעה גנבים" וסוגי הרמאויות למיניהן, שבכולן יש גם גניבת דעת העליונה, ברור שהם רואים את "ויפתוהו" של בני ישראל בחומרה. אך עדיין, זו אולי "גניבת דעת" של ילד, של עם שזה עתה השתחרר מעבדות (בעבד יש בעיה בסיסית של חוסר נאמנות גמורה) - גניבה ופיתוי שנשלחים בפסוק: "והוא רחום וכפר עוון". בהערה 5 לעיל ראינו גם את מדרש דברים רבה ז י שרואה בפיתוי זה עניין של החמצה, היה רגע נשגב והוא לא נוצל. בא מדרש שמות רבה ומסביר שבפיתוי זה טמון חטא העגל! לא פיתוי של משוגה או שגגה, כי אם של המריה

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כא - י' הדברות פיסקא קמייתא

כתיב: "פְּתִיתֵנִי ה' וְאָפֶת חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי" (ירמיה כ ז), אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, פיתיתי עד שנתתה לי את התורה ונתתה על צוארי עול מצות וענשתי בהם. אילו לא קבלתי את התורה הייתי כאחת האומות - לא שכר ולא עונש.⁹ אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, שדילתני¹⁰ בסיני ואמרת לי: "אנכי ה' אלהיך", והייתי סבורה שהוא רפה; חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "כי אנכי ה' אלוהיך אל קנא" (שמות כ ה).¹¹ שדילתני בסיני ואמרת לי: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", והייתי סבורה שהוא רפה; חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "זובח לאלהים יחרס" (שמות כב יט).¹² שדילתני בסיני ואמרת לי: "לא תשא" והייתי סבורה שהוא רפה; וחֲזַקְתֵּנִי - "כי לא ינקה ה' " (שמות כ ז).¹³ שדילתני בסיני ואמרת לי: "זכור את יום השבת לקדשו", הייתי סבורה שהוא רפה; חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "מחלליה מות יומת" (שמות לא יד).¹⁴ שדילתני בסיני ואמרת לי: "כבד את אביך ואת אמך", חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "מקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא יז).¹⁵ שדילתני בסיני: "לא תרצח", חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "שופך דם האדם באדם דמו יישפך" (בראשית ט ו).¹⁶ שדילתני בסיני: "לא תנאף", חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "מות יומת הנואף והנואפת" (ויקרא כ ז).¹⁷ שדילתני בסיני: "לא תגנוב", חֲזַקְתֵּנִי וְתוֹכְלִי - "גונב איש ומכרו מות יומת" (שמות כא

וְחֹסֵר אֲמִינוֹת בְּסִינִי. אֲפִילוּ רֹגַע אֶחָד לֹא הָיוּ נֹאמְנִים בְּבִרְתּוֹ". לגישה זו מצטרף מדרש ויקרא רבה יח ג בפרשת מצורע על הפסוק: "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא" (ז). ואלה דבריו: "ביום נטעך תשגשי ובבקר זרעך תפריחי נד קציר ביום נחלה וכאב אנוש (ישעיה יז יא). ביום נטעך תשגשי - ביום שנטעתי אתכם לי לעם נעשיתם פסולת: סיגים כסף היו (יחזקאל כב יח). תשגשי - שגשגתם פנים: כסף סיגים מצופה על חרש (משלי כו כג). תשגשי - שגשגתם בי: ויפתוהו בפיהם ובלשוונם יזבבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו". וראה עוד דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים י שמשלב את שמות רבה וויקרא רבה למדרש אחד. אבל אנחנו רוצים לחזור למכילתא ולתוספתא בהם פתחנו - לפיתוי הרך והנסלח, לפיתוי שאין ממנו חזרה - ולהראות שהוא לא היה הפיתוי היחיד במעמד הר סיני. היה עוד פיתוי, היה עוד מפתה אחר.

⁹ האומות האחרות ביררו היטב מה כתוב בתורה והחליטו שאינם יכולים לעמוד בזה. ראה כל המדרשים על האומות ששאלו מה כתוב בתורה: לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב וכו', ואמרו: תודה, לא (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה, ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פיסקא שמג ועוד). מהעבר השני, ראה דברינו **עבד שמכרו רבן** בתשעה באב שם הצגנו את המוטיב שבני ישראל באים לנביא ואומרים לו: אם אנחנו כ"כ גרועים, אם כעסו של הקב"ה עלינו כ"כ גדול, אולי הגיע הזמן שניפרד, שתיפסק הברית עם הקב"ה (נבטל את מעמד הר סיני); אך הנביא, יחזקאל עונה להם: "וְהִעֲלֵה עַל רִוְחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אֶתֶם אֲמִרִים נְהַיֶּה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הֶאֱרָצוֹת לְשָׂרֵת עַץ וְאֶבֶן: חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְחֶמָה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם" (יחזקאל כ לב-לג). כאן מוטיב דומה. בשלב מסוים מגלה עם ישראל שאולי הוא פוֹתָהּ בְּהַר סִינִי וְקִיבַל עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמָּה שִׁיכּוֹל לַעֲמֹד בּוֹ, שֶׁלֹּא הֵבִין אֶת מִשְׁמַעוֹת צִוּוֵי הַתּוֹרָה עַד תּוֹמָם. אֲוִלִי בְּאֵמַת הָיָה פִּזְזוֹ.

¹⁰ מן הסתם טעות דפוס היא והכוונה למילה שידלתני (שדלֵתֵנִי) והיו"ד הוזה, כפי שמוכח מהמשך המדרש. ואולי צורה זו באה מהשפעת הארמית שבהגדה כמו דזבין אבא (זבנתני - קניתני).

¹¹ כששמעתי את הדיבר: אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו', אומרת כנסת ישראל, חשבתי שזו אמירה רכה ונאה - אמונה באל אחד, כאבות האומה, ועכשיו כשאני שומעת את הדיבור החזק והקשה: "כי אני ה' אלהיך אל קנא", אני מבינה שיש כאן מחויבות עמוקה ורצינית שעונש בצידה אם לא תקוים. יכולת לי, אומרת כנסת ישראל לקב"ה, כביכול הצלחת להערים עלי. באופן דומה נראה להסביר את כל שאר הדוגמאות שלהלן, המונות אחד לאחד את כל עשרת הדברות.

¹² בדוגמא הקודמת ה-"חזקתי ותוכל" - הגילוי של מחויבות ועונש - הוא מתוך עשרת הדברות עצמן. אבל כאן, ובכל הדברות להלן, הפסוק המובא ל-"חזקתי ותוכל" הוא מציווי התורה שלאחר מעמד הר סיני, מפרשת משפטים, כי תשא, ספר ויקרא, דברים ועוד. דבר זה נותן חיזוק רב לדרשה שעשרת הדברות היו כללים יפים 'רפים' ואח"כ, בפירוט דיני התורה, באים הציוויים הקשים והמחייבים. שני הדברות שיש בצידם עונש ואזהרה, הם: "לא יהיה לך אלהים אחרים" ו-"לא תשא". בשמונה האחרים יש אכן דיבור ללא עונש ואיום. אך את העונש והאזהרה של "לא יהיה לך אלהים אחרים" המדרש לוקח לטובת "אנכי ה' אלהיך", ול-"לא יהיה לך אלהים אחרים" הוא מביא פסוק מפרשת משפטים: "זובח לאלהים יחרס".

¹³ כאן, בדיבר השלישי "לא תשא" יש כאמור "חזקתי ותוכל" בתוך עשרת הדברות, בדומה לדיבר הראשון. אז אולי זו הדרשה החזקה יותר, שהפיתוי והחזקתני הם בתוך הדברות עצמן וכנסת ישראל לא שמה לב לדברות עצמן והתפתתה והתפעמה מהמילים היפות הראשונות (ולפיכך אין לה גם טענה).

¹⁴ מחלליה מות יומת, עונש המיתה על מי שעובר על איסורי מלאכה בשבת, איננו רק 'חזקתני ותוכל', אלא 'הבל השבת'; אותו דבר שכביכול מאפס את אורה, קדושתה ומנוחתה של השבת. ראה דברינו **הבל השבת** בפרשת בראשית.

¹⁵ אפשר שהוא מכון כאן שמקלל הוא גם כל מי שמיקל ומזלזל ולא מכבד כראוי את אביו וזו חומרה קשה. ואולי החומרה נובעת מכך שבדין הכבוד היראה והקללה של אב ואם יש השוואה לדין כיבוד יראה וקללה של הקב"ה. ראה מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ח: "רבי אומר: חביב כבוד אב ואם לפני מי שאמר והיה העולם ששקל כבודו ככבודו ומוראו כמוראו וקללתו כקללתו". וזה מה שמוסיף ומחזק את העניין ומכביד על קיום המצווה.

¹⁶ שאין כאן רק צו מוסרי "לא תרצח", אלא גם עונש מיתה לרוצח. ראה דברינו **שופך דם האדם** בפרשת נח, שם הצענו שסוף הפסוק: "כי בצלם אלהים עשה את האדם" הוא הנימוק לכוחו של בית הדין (אלוהים) ליטול חיי אדם. והחידוש בקטע זה הוא שה'חזקתני ותוכל' בא מספר בראשית! ממושכלות יסוד, התקפות לבני אנוש כולם, שניתנו עוד לפני מעמד הר סיני!

¹⁷ לא תנאף, שייך לחמשה הדברות האחרונים שהן בין אדם לתבירו (בין אדם לחברה) ולכאורה יש להסדרים 'בין אדם לחבירו' בפיצוי זה או אחר. באה התורה וקובעת להם עונש מיתה, לנואף ולנואפת, לאמר, שיש כאן גם פגיעה במקום. וזהו 'חזקתני ותוכל' כאן.

טז).¹⁸ שדלתי בסיני: "לא תענה ברעך עד שקר", חזקתני ותוכל – "ועשיתם לו כאשר זמם" (דברים יט ט).¹⁹ שדלתי בסיני: "לא תחמוד" והייתי סבורה שהוא רפה; חזקתני ותוכל – "אל תחמוד יופיה ... כן הבא על אשת רעהו לא ינקה וגוי" (משלי ו כד עד כט).²⁰

שיר השירים רבה פרשה א (וילנא סימן ב, דונסקי סימן יג)

"ישקני מנשיקות פיהו". אמר רבי יוחנן: מלאך היה מוציא הדיבור מלפני הקב"ה, על כל דיבור ודיבור, ומחזירו על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו: מקבל אתה עליך את הדיבור הזה? כך וכך דינני יש בו, כך וכך עונשין יש בו, כך וכך גזרות יש בו, כך מצוות וכך קלים וחמורים יש בו, כך וכך מתן שכר יש בו. והיה אומר לו ישראל: הן. וחוזר ואומר לו: מקבל אתה אלוהותו של הקב"ה? והוא אומר לו: הן והן. מיד היה נושקו על פיו. זהו שכתוב: "אָתָּה הָרְאִיתָ לְדַעַת" (דברים ד לה) – על ידי שליח.²¹ ורבותינו אומרים: הדיבור עצמו היה מחזר על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו: מקבלני אתה עליך? כך וכך מצוות יש בי, כך וכך דינני יש בי, כך וכך עונשין יש בי, כך וכך גזרות יש בי, כך וכך מצוות יש בי, כך וכך קלין וחמורין יש בי, כך וכך מתן שכר יש בי. והוא אומר: הן והן, מיד הדיבור נושקו על פיו ולמדו התורה. זהו שכתוב: "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" (דברים ד ט) – דברים שראו עיניך איך היה הדבור מדבר עמך.²²

אחרית דבר

נראה שמדרש פסיקתא רבתי משוחח עם שיר השירים רבה מצד אחד, עם המכילתא מצד שני ואולי גם עם הגמרא בשבת פח על "עמא פזיזא" מצד שלישי. קבלת התורה היא מהלך מורכב וקשה שלא ניתן להיעשות בקול אחד "גדול ולא יסף", לא בנשיקה אחת גדולה ולא בדיבור שנחלק אחת ולתמיד בלב. שים לב, אומר הפסיקתא לשיר השירים רבה, גם אתה מדבר על הדיבור שהיה "מחזר אחר כל אחד ואחד מישראל" ועל "נשיקה" – אין אלה סוג של פיתויים? ובוודאי תסכים שאחרי קולות וברקים ו"קול ה' בכח, קול ה' בהדר" ודיבור אישי ישיר ע"י מלאך, כל אחד היה אומר: הן, הן. ומכיוון שבמעמד הר סיני היה לבני ישראל מעמד של גרים, כולל קבלת עול מצוות בפרט (ראה דברינו [כולנו גרים](#) בחג השבועות), אפשר שמדרש פסיקתא רבתי ומדרש שיר השירים רבה מייצגים שתי גישות והשקפות עולם שונות בדין קבלת עול מצוות של גרים, מחלוקת שנמשכת כידוע עד ימינו.

למכילתא יאמר הפסיקתא: אתה אומר שבני ישראל פיתו את הקב"ה: "ויפתוהו בפייהם" ואני אומר שהקב"ה מנגד שידל ופיתה את בני ישראל. שנינו מסכימים שמתן תורה, ועוד יותר קבלת התורה, הם עניין מורכב וסבוך, הן מצד הנותן והן מצד המקבל. תהליך כזה לא יכול להיעשות בחדא מחתא (בנשימה אחת) וזקוק לזמן. סופו קבלת עול מצוות לא קל ולא פשוט – תחילתו בפיתוי הדדי. האם המכילתא יצטרף לפסיקתא, כנגד שיר השירים רבה, לעניין קבלת עול מצוות בגיור?

¹⁸ איסור לא תגנוב שבעשרת הדברות מדבר בגונב נפש (אדם), מן הסתם לעבדות. ראה רש"י בפרשתנו: "לא תגנוב – בגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו (ויקרא יט יא) – בגונב ממון". ראה גם דברינו [לא תגנוב](#) בפרשה זו בשנה האחרת. יכולנו לחשוב שדינו של גונב נפש יהיה בדומה לגונב ממון, היינו, החזר הגניבה (שחורור האדם) בתוספת קנס כספי נכבד, באה התורה ואומרת שדינו של גונב נפש הוא מוות. כל שלושה אלה: לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, הם שלושה הדברות שבגינן דחו אומות העולם את התורה, כעקרון, עוד לפני שהבינו מה העונש (ראה הערה 9). ובני ישראל קבלו את הכלל המוסרי ואח"כ נודע להם העונש. הקבלה נשארה, הפיתוי הוא בתוקף, אין דרך חזרה.

¹⁹ בעקרון, עדות שקר היא עבירה על לאו: "לא תענה ברעך עד שקר" ועונשה מלקות. באה התורה ומוסיפה את דין עד זומם, היינו מי שנמצא שעדותו מוכחשת מכל וכל משום שבכלל לא היה באותו מקום ובאותה שעה, שעונשו "כאשר זמם לעשות לאחיו". עונשו של עד שקר שהזם יכול אם כך להיות גם מיתה, או ממון ולא (רק) מלקות. לפרטי הדינים בנושא זה, ראה הסוגיה בגמרא מכות ד ע"א, כתובות לב ע"ב וברמב"ם הלכות עדות פרק יח.

²⁰ מהפסוקים במשלי פרק ו מוכיח הדרשן שמה שמתחיל בחימוד (פסוק כה) עלול להסתיים באיסור אשת איש (פסוק כט). וכבר הראינו בדברינו [לא תחמוד](#) שהדבר נכון לגבי כל האיסורים שבעשרת הדברות (ובכלל) ולא בכדי נקבע לאו לא תחמוד כדיבר החותם את עשרת הדברות. מה שחשוב לנושא שלנו הוא שבמקביל לבני ישראל שפיתו את הקב"ה במעמד הר סיני, בדבריהם: "נעשה ונשמע", הקב"ה פיתה אותם בכל דיבר ודיבר של עשרת הדברים שנראים ככללים נאים ומתוקנים וסוף דבר כשהכל נשמע מתברר שעונשים חמורים בצידם. איזה פיתוי גדול יותר? מי פה הגנב ומי הנגנב? מה רוצה מדרש פסיקתא רבתי לומר לנו?

²¹ "הָרְאִיתָ לְשׁוֹן סִבִּיל – הָרְאוּ לָךְ או הורו לך. כי שיטת ר' יוחנן היא שמתן תורה – עשרת הדברות – היה באמצעות מתוך – שליח. לא שליח בשר ודם (משה) אלא מלאך. אבל חכמים חולקים, כפי שהוא ממשך והולך.

²² ראה דברינו [מעמד הר סיני - התגלות ופרשה](#) בחג השבועות שם הארכנו לדון במדרש זה ודומיו המדגישים את כוחם של "הקול" שהיה: "יוצא מימינו של הקב"ה לשמאלן של ישראל ... וחוזר ומקיף מימינו של ישראל לשמאלו של הקב"ה והקב"ה מקבלו בימינו וחוקקו על הלוח". וכן את כוחו של הדיבור שהיה: "נושקו על פיו ולמדו התורה ... הדיבור עצמו היה נחלק מאליו". וכל זאת, על מנת שלא יהיה לעם ישראל פתחון פה לומר שעשו עבודה זרה משום שלא ראו את כבודו של הקב"ה. הדגש שלנו כאן, הוא בעמדה של שיר השירים רבה כנגד הפסיקתא לעיל. אין פיתויים ואין תירוצים, אומר שיר השירים רבה. הדברים נאמרו במפורש כולל העונשים, הגזרות, פרטי המצוות, קלים כחמורים. אבל שם ראינו גם מדרשים שמציינים שבני ישראל לא עמדו בעוצמת המעמד, הקול והדיבור הישיר ופרחה נשמתם, והתורה בקשה עליהם רחמים מלפני הקב"ה: "יש מלך משיא בתו והורג אנשי ביתו? כל העולם כולו שמחים ובניך מתים?" (שמות רבה כט ד).

ובאשר לטענת המין "עמא פזיזא" שבגמרא שבת, כאן השיח של פסיקתא רבתי עם הגמרא בשבת הוא אולי הכי מורכב; הסכמה חלקית עם טענת המין שאותה צריך עוד ללבן.

שבת שלום
מחלקי המים